

Menneskerettigheter for fred

Det har vært mye oppstyr rundt tildelingen av årets fredspris til menneskerettighetsforkjemperen Liu Xiaobo. Enkelte, som kunstneren Jan Erik Willgohs, har hevdet at utdelingen fører med seg mer problemer enn løsninger, og at den jevne kineser egentlig ikke interesserer seg for menneskerettigheter. Andre har hevdet at nettopp denne tildelingen setter søkelyset på problematikken og kan føre til økt bevissthet rundt menneskerettigheter blant de kinesiske innbyggerne. Jeg mener at denne debatten kan gjøres mer troverdig ved å undersøke hva forskere som jobber med disse problemstillingene til daglig mener om saken. Koen Wellens er seniorforsker på Kinaprogrammet ved *Norsk senter for menneskerettigheter*. Hvilke konsekvenser mener han at utdelingen vil få? Og har man sett positive konsekvenser av menneskerettighetssamarbeidet mellom Norge og Kina?

Som en sann forsker rynker Koen på nesen når jeg ber ham om å greie ut om mulige konsekvenser fredsprisutdelingen vil få på det norsk-kinesiske samarbeidet. Som han sier har vi ennå ikke nok data til å føre noen prognoser. Likevel velger han å tro at prisen ikke vil påvirke det gode samarbeidet på sikt, selv om han innrømmer at han er usikker.

Jeg går derfor videre og spør ham om hva han selv mener om fredsprisen. Her uttaler Koen seg noe klarere.

“Dersom du spør meg, som forsker på menneskerettighetsprogrammet i Kina, er Liu Xiaobo en opplagt kandidat. Dette er det liten tvil om dersom man aksepterer argumentet om at menneskerettighetene er viktige for å oppnå fred.”

Som leder for *Oslosenteret for fred og menneskerettigheter*, har Kjell Magne Bondevik underbygget dette argumentet, og hevder at nobelkomiteens avgjørelse er både riktig og modig. Han underbygger argumentet om sammenhengen mellom fred og menneskerettigheter ved å hevde at *“nobelkomiteen har argumentert overbevisende om sammenhengen mellom menneskerettigheter, demokrati og utvikling. Prisen er et uttrykk for at økonomisk fremgang og utvikling også forplikter”*.

Likevel understreker Koen at *“ut i fra denne tankegangen er det sikkert andre menneskerettighetsforkjempere i Kina som også ville være logiske kandidater. Et viktig barometer vil være hvordan kineserne selv ser på tildelingen. Følgelig venter jeg litt med å gi noen endelig dom.”*

Dette fører meg videre til spørsmålet om hva den jevne kineser egentlig mener om menneskerettighetene. Her kommer antropologen i ham fram, og Koen mener at man vanskelig kan ha et generelt overblikk over hva “den jevne kineser” tenker og mener. Likevel understreker Koen at man har sett en drastisk endring i synet på menneskerettigheter i Kina de siste 15-20 årene. Det offisielle synet på menneskerettighetene har endret seg *“fra å bli sett på som et politisk instrument som ble brukt til å holde Kina nede, til å bli et viktig aspekt ved den moderne kinesiske staten. Dette ble understreket i 2004 da menneskerettighetene ble inkorporert i den kinesiske grunnloven”*.

Koen hevder videre at *"denne utviklingen, samt utviklingen av et velfungerende rettssystem, har hatt en positiv påvirkning på samfunnet generelt. Kineserne har nå blitt mer bevisste og opptatt av egne rettigheter, og folk som føler at de har blitt dårlig behandlet av lokale myndigheter, har i økende grad begynt å henvende seg til domstolene. Likevel er det ennå mange problemer å ta tak i, og mange kinesere provoseres av andre lands kritikk av menneskerettighetssituasjonen"*.

Kinaprogrammet ved *Norsk senter for menneskerettigheter* jobber med å forbedre menneskerettighetene på mange ulike måter. Koen forklarer at programmet *"blant annet arbeider gjennom dialog og samarbeid med kinesiske partnere, især innenfor akademiske institusjoner, der programmet jobber med kompetansebygging og forskning"*. På tross av at man har sett resultater gjennom økt bevisstgjøring av menneskerettighetene i Kina, er det som Koen sier *"nesten umulig å påvise en direkte sammenheng mellom Kinaprogrammets prosjekter og konkrete forbedringer i menneskerettighetssituasjonen i Kina."* Derfor understreker Koen viktigheten av å følge opp programmene som iverksettes. *"I vårt arbeid er prøver vi å sette opp indikatorer som vi måler innsatsen vår opp mot. Når vi for eksempel holder et kurs i menneskerettigheter i Kina ser vi om deltakerne etter avsluttet kurs selv starter menneskerettighetskurs ved deres egne universiteter"*. Noen indikatorer har man altså, og disse underbygger påstanden om økt bevissthet rundt menneskerettighetene generelt.

På tross av at Koen hevder at det er for tidlig å uttale seg om konsekvensene av Liu Xiaobos fredspris, og om Kinaprogrammets eksplisitte påvirkning på menneskerettigheter i Kina, er det likevel mange indikatorer som tyder på økt bevissthet og bruk av menneskerettigheter blant kineserne. Da kan man også hevde at årets fredspris har vært viktig som en brikke i denne bevisstgjøringen, og at små spark fra kinesiske myndigheter, som for eksempel avgjørelsen om at Aleksander Rybak nå må avlyse sin turne i Kina, har liten verdi satt opp mot det kinesiske folks menneskerettighetskamp. Uansett er det slik at bare fremtiden vil vise hvilke konsekvenser utdelingen vil få for videre samarbeid mellom Norge og Kina.